

Identitás külföldön: magyarságtudat, iskolaválasztás, hitélet

Radnai Fanni – Sullivan Ferenc

A kutatás eredményei megerősítik azt a vélekedést, hogy a magyar identitás és annak továbbadása, valamint a magyar közösséghez való tartozás és a magyar nemzeti hagyományok és szokások ápolása kifejezetten fontos a külhoni magyar közösségek számára.

A határon túli magyar közösség nemzeti identitása a XXI. század második évtizedének derekán is meghatározó, a kutatási eredmények ugyanakkor megerősítik, hogy Felvidéken előrehaladottabb az asszimiláció. A közösségek fennmaradása szempontjából létfontosságú anyanyelvi iskolaválasztás a szülői döntésekben is hangsúlyos, a közép- és felsőfokú oktatásban viszont már jóval kevesebben tanulnak magyar (anya)nyelven. A vallási identitás tekintetében elmondható, hogy bár a válaszadók elsöprő többsége mindhárom régióban továbbra is kötődik valamely keresztény felekezethez, a legnépesebb csoportot a „maguk módján” vallásosak teszik ki.

Szilárd magyar identitás jellemzi a külhoni közösségeket

A nemzeti identitás Anderson „elképzelt közösség” fogalma szerint a nemzeti közösséghez való, nem kézzelfogható kapcsolódást jelenti. Ugyanakkor az „elképzelt” nemzeti közösségek a minden egyes tagjukat összekötő fizikai kapcsolatok hiánya dacára nagyon is valós közösségek; a nemzeti identitás nem pusztán a valahová tartozás értelmében nyilvánul meg, hanem a mindennapok gyakorlatában, a családi életet alakító döntésekben, például a gyermekek oktatási nyelvének megválasztásában is (Székely, 2018). A nemzeti – és a külhoni magyar közösségek esetében ahhoz szorosan kapcsolódó vallási – identitás ennek megfelelően nem pusztán elméleti kategória, hanem olyan valóság, amely a közösségek jövőképét és életerejét döntően befolyásolja.

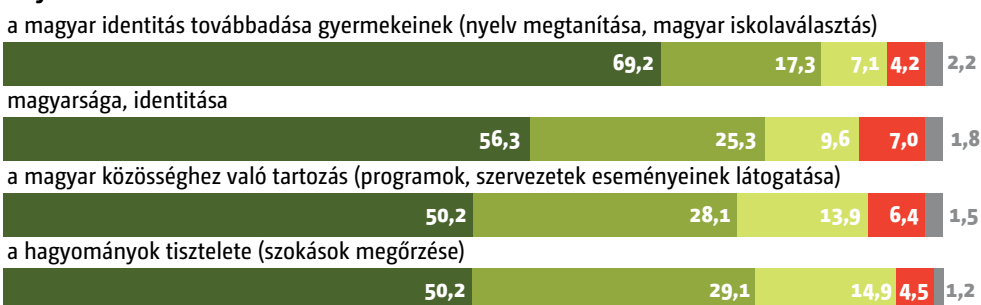
A kutatás eredményei megerősítik azt a vélekedést, hogy a magyar identitás és annak továbbadása, valamint a magyar közösséghez való tartozás és a magyar nemzeti hagyományok és szokások ápolása kifejezetten fontos a külhoni magyar közösségek számára (Székely, 2014). Erdélyben és különösen a Vajdaságban a válaszadók a magyar identitás továbbadásának fontosságát hangsúlyozzák első helyen, Felvidéken kiegyenlítettebb értékekkel találkozhatunk.

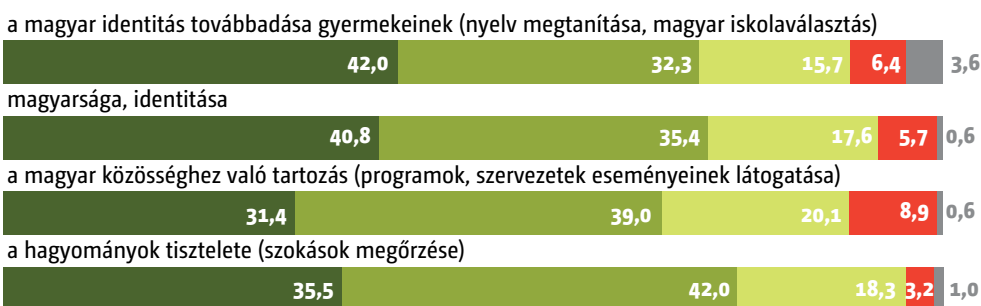
Identitáselemek fontossága. Kérdés: Mennyire fontosak az Ön számára az alábbi dolgok egy 1-től 4-ig terjedő skálán?

ahol a 4-es azt jelenti, hogy teljes mértékben, az 1-es pedig azt, hogy egyáltalán nem, százalék (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

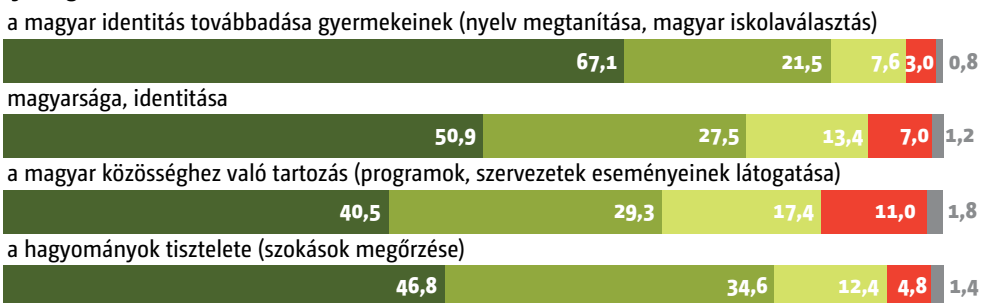
Erdély

Felvidék

Vajdaság

■ teljes mértékben fontos ■ 3 ■ 2 ■ egyáltalán nem fontos ■ nem tudja/nem válaszolt

Ahogy Magyarországon is fontos a nemzeti identitás (Nagy és mtsai., 2022) Erdélyben is a válaszadók 86 százaléka számára teljes mértékben vagy inkább fontos a magyar identitás továbbadása, míg a saját magyar identitásáról 82, a magyar közösséghez való tartozásról 78 százalékuk nyilatkozott ugyanígy. Felvidéken a magyar identitás továbbadása a válaszadók 74 százaléka, saját magyarsága háromnegyedük számára fontos, míg a magyar közösséghez tartozásról tízből hét megkérdezett vélekedett ekként. Az egyes kérdések közötti legnagyobb eltérés a Vajdaságban mutatkozik, ahol a magyar identitás továbbadása tízből több mint kilenc válaszadónak (89 százalék), a saját magyar identitása 78 százaléknak, a magyar közösséghez tartozás szintén 70 százaléknak fontos. A hagyományok tisztelete, a szokások megőrzése is hasonló arányokat mutat, ami mindhárom régióban a megkérdezettek mintegy nyolctizede számára inkább vagy teljes mértékben fontos.

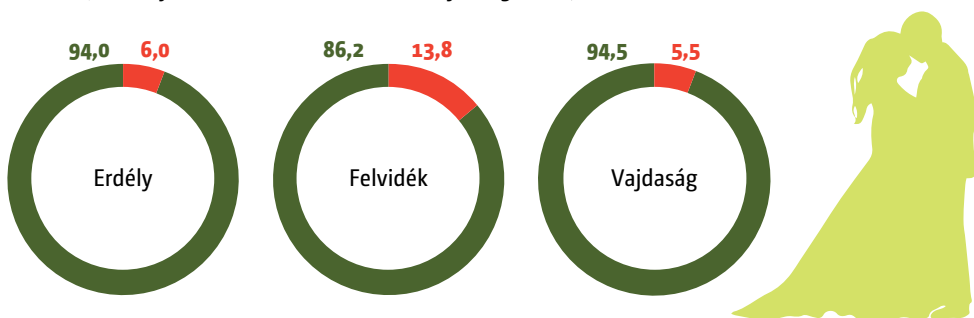

A házasságok többségében a házastárs is magyar nemzetiségű

Mindhárom vizsgált régióban a házasságban élő válaszadók túlnyomó többségének házastársa szintén magyar nemzetiségű: a Vajdaságban a megkérdezettek 94, Erdélyben 94 százaléka nyilatkozott úgy, hogy házastársával megegyezik a nemzetisége. Ebből a szempontból az asszimiláció által fokozottan érintett Felvidéken találkozhatunk valamennyivel alacsonyabb értékkel, de a házasságban élő válaszadók 86 százalékának itt is sajátjával egyező nemzetiségű a házastársa.

Házasságok nemzetiségének egyezése

százalék, (N Erdély = 519; N Felvidék = 197; N Vajdaság = 240)

■ egyező nemzetiségűek ■ különböző nemzetiségűek

Ugyanakkor abban a tekintetben már megoszlanak a vélemények, hogy a közös nemzetiség mennyire fontos feltétele a jó házasságnak. Erdélyben és Felvidéken a válaszadók mintegy fele (45 és 48 százaléka) állítja, hogy a közös nemzeti hovatartozás inkább vagy teljes mértékben fontos a jó házassághoz, a Vajdaságban harmaduk (32 százalék) vélekedik ugyanígy.

A jó házasság kapcsolata a nemzetiséggel és vallással.

Kérdés: Mennyire fontos a jó házassághoz...?

1-től 4-ig terjedő skálán ahol a 4-es azt jelenti, hogy teljes mértékben, az 1-es pedig azt, hogy egyáltalán nem, százalék (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

Erdély

a közös nemzetiség

a közös vallási felekezet

Felvidék

a közös nemzetiség

a közös vallási felekezet

Vajdaság

a közös nemzetiség

a közös vallási felekezet

■ teljes mértékben fontos ■ 3 ■ 2 ■ egyáltalán nem fontos ■ nem tudja/nem válaszolt

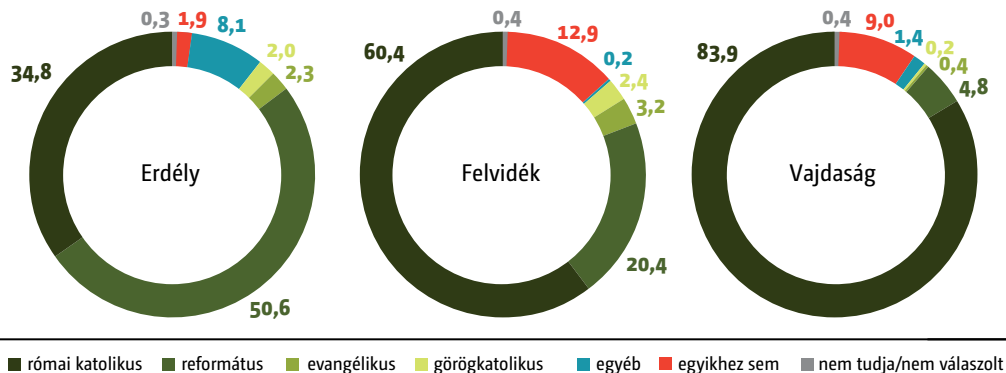
Továbbra is meghatározó a vallás szerepe a külhoni magyarok életében

Mindhárom vizsgált külhoni magyar közösségről elmondhatjuk, hogy a választadók elsőprő többsége kötődik valamely keresztény felekezethez. Felvidéken és különösen a Vajdaságban a római katolikus felekezet dominál. Erdélyben a választadók abszolút többsége, Felvidéken mintegy ötöde, a Vajdaságban huszada vallotta magát reformátusnak, emellett Felvidéken és Erdélyben az evangélikusok és a görögkatolikusok alkotnak 2-3 százalékos közösséget. Erdélyben jelentős, 8 százalékos réteget tesznek ki az egyéb – unitárius, baptista stb. – felekezethez tartozók. Felvidéken a választadók 13, a Vajdaságban 9, Erdélyben mindössze két százaléka nyilatkozott úgy, hogy nem tartozik egyetlen vallási felekezethez sem.

Mely vallási felekezethez tartozónak érzi magát?

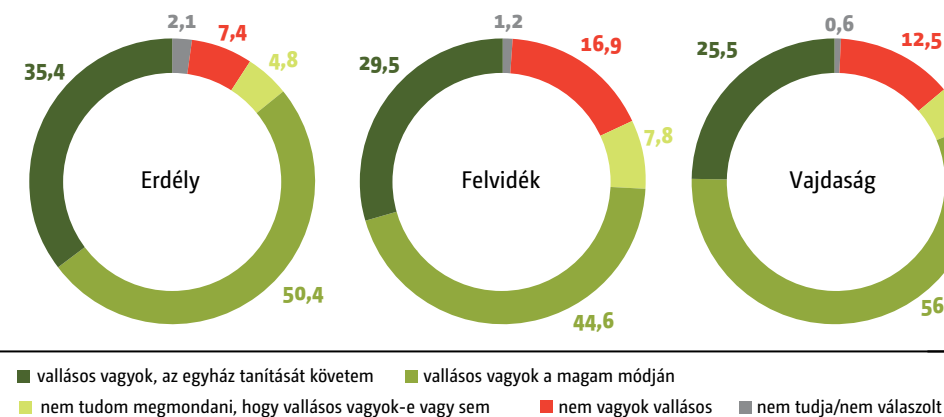
százalék, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

A vallásosság tekintetében a legnépesebb csoportot mindhárom régióban a „maguk módján” vallásosak teszik ki. Az egyház tanítása szerint a vallásosak aránya Erdélyben a legmagasabb (35 százalék), de a másik két térségben is így jellemzi magát a válaszadók bő egynegyede – közel harmada.

Melyikkel tudná jellemezni saját magát?

százalék, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

Az Istenbe vetett hit mint erőforrás – a hitélettel kapcsolatos tendenciáknak megfelelően – szintén Erdélyben a legmarkánsabb: itt a válaszadók héttizede (71 százalék) számára inkább vagy teljes mértékben fontos. Felvidéken és a Vajdaságban az istenhit a válaszadók 56 százaléka, illetve fele számára fontos erőforrás. A közösen vallott felekezeti identitás mindhárom területen a válaszadók bő egyharmada számára lényeges szempont: Felvidéken 38 százalék, a Vajdaságban 37 százalék, a hagyományosan – Kárpátalja mellett – a leginkább vallásosként jellemezhető Erdélyben 35 százalék nyilatkozott úgy, hogy a közös vallási felekezet inkább vagy teljes mértékben fontos feltétele a jó házasságnak.

Anyanyelvi oktatást választ gyermekének a külföldi magyarok többsége

*Az oktatás nyelvének kérdése kulcsfontosságú a külföldi
magarság identitásának továbbörökítése és ezen keresztül
a közösségek fennmaradása szempontjából.*

A magyar iskola kialakítja a gyermek biztos identitását, és segíti abban, hogy szűkebb és tágabb közösségében otthon érezze magát. Ugyanakkor az a gyermek, akit szülei kényszerűségből vagy tudatos döntés eredményeként nem magyar nyelvű intézménybe íratnak, jó eséllyel beolvad a többségi társadalomba. A tanulási nyelv megválasztásának kérdése szélesebb összefüggésben a kisebbségi és többségi nyelvhasználat kérdésébe ágyazódik, amely alapvető hatással bír az identitás megtartására és az életben való boldogulásra. A gyermekori nyelvhasználat a külső lehetőségek mellett alapvetően a származó család nyelvi és etnikai viszonyainak függvénye, amit a vegyes házasságok alapvetően befolyásolnak.

A kutatás eredményeinek tükrében megállapíthatjuk, hogy mindhárom vizsgált külhoni közösségben a válaszadók mintegy kilencszáz százaléka magyar nyelvű óvodai csoportba járt, illetve anyanyelvén végezte általános iskolai tanulmányait. Felvidéken a válaszadók 85, a Vajdaságban 88, Erdélyben 91 százaléka járt magyar nyelvű óvodai csoportba. Az általános iskola alsó tagozata esetében még magasabb arányokkal találkozhatunk: Felvidéken 88, Erdélyben 93, a Vajdaságban 95 százalék tanult magyarul. Az általános iskola alsó és felső tagozata között e tekintetben csupán minimális eltérés tapasztalható.

Milyen nyelven folytatta ön tanulmányait?

százalék, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

Erdély

óvodában

általános iskolába, 1–4 osztály

általános iskola 5–8–9 osztály

középiskolában

főiskolán, egyetemen

Felvidék

óvodában

általános iskolába, 1–4 osztály

általános iskola 5–8–9 osztály

középiskolában

főiskolán, egyetemen

Vajdaság

óvodában

általános iskolába, 1–4 osztály

általános iskola 5–8–9 osztály

középiskolában

főiskolán, egyetemen

■ magyarul ■ államnyelven ■ vegyes, más stb ■ nem járt ■ nem tudja/nem válaszolt

A közép- és felsőfokú oktatás terén már jelentősebbek az eltérések az egyes régiók között: Felvidéken a válaszadók 60, Erdélyben 77, a Vajdaságban 75 százaléka járt magyar nyelvű középiskolába. A főiskolát, egyetemet végzettek közül a Vajdaságban és Erdélyben vannak többségben azok, akik magyar nyelven folytatták tanulmányaikat.

A kutatás eredményei a tendenciákat tekintve egybecsengenek a külhoni magyar fiatalok nemzeti és vallási identitását taglaló korábbi vizsgálatok eredményeivel (Székely 2014, 2018; Domokos és mtsai., 2021). A vizsgált külhoni térségek közül a magyar identitás ereje és a továbbörökítés szándéka Erdélyben a legerősebb, a Vajdaság egyfajta köztes helyet foglal el, Felvidéken az erősebb asszimilációs folyamatok hatása az eredményeken is érződik.

Mindhárom térségről elmondható azonban, hogy a válaszadók túlnyomó többsége számára fontos a magyar nemzeti közösség identitásának, hagyományainak fennmaradása az egyéni döntések szintjén is, ez pedig optimizmusra ad okot a határainkon túlra szakadt magyar közösségek jövőjét tekintve.

